

ביאור המחלוקת בענין התראת מנכש ומשקה מים לזרעים

אליעזר דיינה, ediena@torontotorah.com

א. חזרה על השיטות

- תוס' – המחלוקת הוא האם הולכים אחר המחשבה או אחר המעשה, וההתראה הוא הנ"מ
- ריטב"א – המחלוקת הוא האם הולכים אחר השתא או בסוף
- שפת אמת – המחלוקת הוא איזה מלאכה יותר עיקר כשעושה אלו הפעולות
- תוס' רי"ד (שבת קלח) – צריך להתרות על המלאכה משום שהבערה לחלק יצאת (ואפשר שמחלקתם הוא במהות ההתראה, או אפשר שהוא סובר כתוס')
- תוס' רי"ד (כאן) – המחלוקת הוא איזה התראה יהיה יותר מועיל להפסיק חילול שבת, ולאיזה מהם שהפעולה יותר דומה יהיה יותר מועיל

ב. מנחת חינוך פרשת יתרו מצוה לב

והנה כל הל"ט מלאכות הן בכלל לאו זה דל"ת [לא תעשה] כל מלאכה ואם עשה א' ממלאכות אלו לפמש"ל [לפי מה שכתבנו לעיל] כ"פ [כך פירשת] בשם רש"י שבועות ד"כ [דף כ] דצריך להתרות בו ממקרא של הלאו א"כ [אם כן] ה"נ [הכא נמי] צריך להתרות בו דעובר על הלאו דל"ת [לא תעשה] מלאכה אבל להתרות בו משום איזה מלאכה מהל"ט הוא עובר נראה דס"ל [דסבירא ליה] דא"צ [דאין צריך] משום איזה מלאכה דב"כ וב"כ [דבין כך ובין כך] איזה מלאכה שעושה עובר משום ל"ת [לא תעשה] מלאכה. אך לכאורה בשבת קל"ח מבואר שומר משום מאי מתרינן ביה ר"א [רבה אמר] משום בורר ר"ז [רבי זירא] אומר משום מרקד נראה דצריך להתרות בו ג"כ [גם כן] משום איזה מלאכה שהוא עושה דאל"ה [דאם לאו הכי] מאי פליגי נימא דמתרינן משום לאו דמלאכה. אך ע' [עיין] תוס' שם ע"ג ע"ב [עמוד ב] ד"ה [דיבור המתחיל] משום זורע כ' [כתבו] שם דוקא אם מתרינן בו משום מלאכה אחרת פטור דל"ה [דלא הוי] התראה כיון דמתרהו משום דבר שא"ד [שאינו דומה] לו סבור שהוא מלעיג בו ופטור אבל אם התרה בו סתם אל תשמר חייב עכ"ל [עד כאן לשוננו]. א"כ [אם כן] מבואר להדיא בדבריהם דוקא משום אחרת דסבור שמלעיג בו אבל אם מתרה בסתם משום לאו דמלאכה חייב אף דהתוס' כ' [כתבו] דאם התרו בו אל תשמר חייב נראה דעכ"פ [דעל כל פנים] צריך להזכיר לו המלאכה נראה דלאו דוקא אלא אפילו אם התרו בו סתם דזהו מלאכ' ואתה עובר על הלאו סגי כיון דאינו מלעיג בו מה"ת [מהיכי תיתי] לא יהיה התראה ודוקא אם א"ל [אמר ליה] משום אחרת הוא סבור שמלעיג עליו. אך התוס' ב"ק [בבא קמא] ד"ב [דף ב] ד"ה [דיבור המתחיל] לר"א כתבו ג"כ [גם כן] בתחלה כמ"ש [כמו שכתבו] בפכ"ג [בפרק כ"ג/כהן גדול] דוקא אם התרו משום מלאכה אחרת נראה כמלעיג וכו'. אך כתבו עוד תי' דזה דמשני הש"ס הך דהוי במשכן וצריך להתרות התולד' בשם האב וכן כתב פ' הזורק א"כ [אם כן] משמע דצריך להתרות משום איזה מלאכה וכן התולדה בשם האב ואם התרו בו סתם דהוא מלאכה ואסור בשבת לא מהני ואפ"ל התרו משום התולדה ל"מ [לא מהני] וצ"ע [וצריך עיון] בזה. וער"מ [ועיין רמב"ם] פ"ב מה' סנהדרין כתב דהתראה הוא להתרות בו שהוא עבירה ושחייבים עליו מיתת ב"ד [בית דין] או מלקות ולא כתב אפילו התראה מאיזה לאו. אך אפילו לדעת רש"י מדוע לא יהני אם מתרים אפילו על תולדה סתם שהוא עבירה ועובר על לאו דלא

תעשה מלאכה וחייבים עליו מב"ד [מבית דין] למה צריך לפרט שם האב אך בהתרו משום מלאכה אחרת ודאי א"ח [אינו חייב] דהוי כמלעיג אבל בהתרו בו סתם צ"ע [צריך עיון] וכן מד' הר"מ פ"ז שכתב מה הפרש יש בין האבות ובין התולדות אין ביניהם הפרש אלא לענין קרבן וכו' ולא כתב ג"כ [גם כן] דתולדה צריך להתרות משום האב נראה דא"צ [דאין צורך] להתרות בשם האב ע"כ [על כן] נראה דא"צ [דאין צורך] להתרות משום התולדה ג"כ [גם כן] רק סתם זה שאתה עושה הוא מלאכה וחייבים עליו ועוברי' משום לאו דל"ת [לא תעשה] כל מלאכה וצ"ע [וצריך עיון] רחב בענין זה. וערש"י שבת דקנ"ח [דף קנח] מבואר ג"כ [גם כן] בדבריו דאם התרו בו משום מלאכה אחרת לאו התראה הוא אבל אם התרו בו סתם מסתבר דהוי התראה וע' במ"ק ד"ב ע"ב גבי מנכש ומשקה מים לזרעי' משום מאי מתרינן בי' ר"א [רבה אמר] משום חורש ור"י [ורב יוסף] אמר משום זורע והנה להתו' פכ"ג [פרק כ"ג/כהן גדול] ג"כ [גם כן] הפשט דאי אתרו בו משום מלאכה אחרת אינה התראה כמו הפשט בשבת קל"ח גבי שומר משום מאי מתרינן וכו' ובתוד"ה [ובתוספות דיבור המתחיל] משום מאי כתבו וז"ל [וזה לשונם] דאין אדם לוקה ולא נהרג אלא בהתראה שמתרין בו לא תעש' הך איסור' כדמפקינן בסנהדרין ד"מ [דף מ] דצריך לפרש שם האיסור בהדיא עכ"ל [עד כאן לשונם] ואיני מבין דאם מתרינן בו שזה חילול שבת ואסור משום שבת למה ל"ה [לא הוי] מפרש האיסור דזה הוא האיסור דאסור לעשו' מלאכה בשבת ולמה אינו די בהתראה כזו ומ"ש תוס' מסנהדרין ד"מ [דף מ] ע"ש [עיין שם] דאינה הוכחה כלל לזה רק אם מתרין בו דזה אסור וחייבים עליו די ובפרט אם הוא מזכיר לו בפירוש הלאו וכל המלאכות בשבת הם מלאו הזה למה לא יתחייב וגם צ"ע [צריך עיון] שלא כתבו ג"כ [גם כן] כמו בשבת פכ"ג [פרק כג] וב"ק דהפשט דאם התרו בו משום אחרת אין זה התראה ולא הביאו דבריהם כלל וצ"ע.

ג. תוס' כאן

חייב שתיים - קשיא לרבה דאזיל בתר הדמיון דהכא זומר לא דמי כלל לנוטע ואעפ"כ חייב משום נוטע וקשיא לרב יוסף דאפילו אינו מתכוין לצמוח הגפן כיון דודאי מצמחה מחמת הזימור חייב משום נוטע דהא סתם קאמר רב כהנא אפילו לא חישב ליטע

ד. מהרש"א חידושי הלכות מסכת מועד קטן דף ב עמוד ב

בד"ה חייב שתיים קשיא לרבה כו' דהכא זומר לא דמי כו' וקשיא לרב יוסף כו' חייב משום נוטע כו' עכ"ל פירושם דחוק דא"כ למה ליה למימר וכ"ת כל היכא דאיכא תרתי כו' דא"נ דלא הוה מיחייב אלא משום חדא דהיינו נוטע בפשיטות ה"ל למפרך לתרוייהו ובהדיא בפרק כלל גדול תנא הזורע והזומר והנוטע כו' כולן מלאכה אחת הן דמוכח בהדיא דזומר חייב משום נוטע ולולי דברי התוס' היה נראה דזומר ודאי דומה לנוטע ומש"ה חייב משום נוטע ומשום דאזלינן נמי בתר מחשבתו דצריך לעצים חייב נמי משום קוצר והשתא שפיר פריך לתרוייהו מדמחייב תרתי חדא אדמיון וחדא אמחשבתו וק"ל:

ה. תוספות הרא"ש מסכת מועד קטן דף ב עמוד ב

זומר וצריך לעצים חייב שתיים. בשוגג חייב שתי חטאות, ובמזיד חייב משום שתיים, בין שהתרו בו משום זומר ובין שהתרו בו משום קוצר, והכא נמי ליחייב משום תרתי.